

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Історичний факультет
Кафедра історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін

На правах рукопису

Дем'яненко Тетяна Олегівна

**СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ
НІМЕЧЧИНИ**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «бакалавр»
за спеціальністю 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Науковий керівник:

Кандидат політичних наук, професор,
Дмитренко Степан Петрович

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ФРН НА ПОЧ. ХХІ СТ. 8

1.1. Теоретико-методологічні підходи щодо дослідження зовнішньої політики Німеччини 8

1.2. Стратегічне партнерство Німеччини зі США та участь в діяльності НАТО на межі ХХ - ХХІ ст. 14

РОЗДІЛ 2. ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРН 24

2.1. Роль Німеччини в євроінтеграційних процесах 24

2.2. Особливості німецько-французького партнерства на сучасному етапі 28

2.3. Взаємовідносини ФРН з країнами Центральної та Східної Європи 35

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ 40

3.1. ФРН і протидія широкомасштабній російській агресії проти України 40

3.2. Економічні відносини України та ФРН 45

ВИСНОВКИ 51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 54

ВСТУП

Актуальність теми. Зовнішня політика Федеративної Республіки Німеччина є багатогранною системою, яка охоплює економічні, військові та культурно-ідеологічні зв'язки з іншими країнами. Вона реалізується як у двосторонньому, так і багатосторонньому форматах, враховуючи роль і місце Німеччини на світовій арені, а також вплив внутрішньополітичних чинників. Сучасна Німеччина є одним із ключових лідерів Європейського Союзу та значною мірою впливає на формування економічних і політичних процесів як у Європі, так і у світі.

Післявоєнна історія країни була насичена як внутрішніми, так і зовнішніми викликами. Протягом понад сорока років Німеччина залишалася розділеною на Західну (ФРН) та Східну (НДР) частини, які розвивалися за різними політичними й економічними моделями. Цей поділ символізував не лише розділення німецького народу, а й конфронтацію між капіталістичною та соціалістичною системами. Об'єднання країни у 1990 році стало важливим поворотним моментом, що позначив початок нового етапу її політичного та економічного розвитку.

Попри відсутність офіційних стратегічних документів, які б чітко визначали основні напрями, завдання та методи зовнішньої політики, Німеччина активно прагне до глобального позиціонування. Вона претендує на провідну роль у Європейському Союзі, що свідчить про наявність ретельно опрацьованої зовнішньополітичної стратегії, навіть якщо вона не формалізована у вигляді окремих офіційних програм.

Формування зовнішньої політики об'єднаної Німеччини відбувалося переважно через західноєвропейське співробітництво, а не в межах військово-політичних зв'язків із західними країнами. Це було зумовлено прагненням уникнути звинувачень у реваншизмі або відродженні глобальних амбіцій, зокрема через військову присутність, що відповідало історичному

контексту розвитку ФРН. На формування зовнішньополітичного курсу значний вплив мають програмні засади політичних партій, які перебувають при владі в конкретний історичний період.

Актуальність цього питання пояснюється важливою роллю об'єднаної Німеччини у сучасній системі міжнародних відносин. Особливий інтерес становить аналіз еволюції та функціонування механізмів зовнішньої політики Федеративної Республіки Німеччина. Розуміння специфіки новітньої історії її зовнішньополітичного апарату дозволяє краще оцінити основні тенденції німецької політики у вирішенні європейських і глобальних питань.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні особливостей стратегічного партнерства Німеччини на сучасному етапі.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких **завдань**:

1. Визначити теоретико-методологічні підходи щодо дослідження зовнішньої політики Німеччини
2. Дослідити стратегічне партнерство Німеччини зі США та участь в діяльності НАТО на межі XX - XXI ст.
3. Проаналізувати роль Німеччини в євроінтеграційних процесах
4. Виокремити особливості німецько-французького партнерства на сучасному етапі
5. Дослідити взаємовідносини ФРН з країнами Центральної та Східної Європи (на прикладі Польщі, Росії, України)
6. З'ясувати роль ФРН в протидії широкомасштабній російській агресії проти України
7. Дослідити економічні відносини України та ФРН

Об'єкт дослідження – зовнішньополітична діяльність Німеччини з розвитку стратегічного партнерства з іншими державами та міжнародними організаціями.

Предмет дослідження – механізми, принципи та особливості формування і реалізації стратегічного партнерства Німеччини в контексті її зовнішньої політики.

Методи дослідження. У дослідженні використовувалися такі методи: контент-аналіз, порівняльний аналіз та узагальнення.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів для вдосконалення підходів до формування та реалізації стратегічного партнерства Німеччини з іншими державами та міжнародними організаціями. Отримані висновки й рекомендації можуть стати корисними у практичній зовнішньополітичній діяльності, а також у процесі підготовки аналітичних матеріалів для державних органів та дипломатичних установ. Крім того, результати роботи можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання дисциплін із міжнародних відносин, зовнішньої політики та європейської інтеграції, а також слугувати основою для подальших наукових досліджень у сфері зовнішньополітичної діяльності Німеччини.

Основні тези роботи були висвітлені у доповідях конференцій:

1. «Роль стратегічних партнерств у зовнішній політиці ФРН: європейський та глобальний вимір», представлено на V Міжнародній науково-практичній конференції «СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН», яка відбулася 20 грудня 2024 р. в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова.
2. «Стратегічне партнерство Німеччини та США: виклики та перспективи», виголошено на Міжнародній науково-практичній конференції «СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН», що проходила 21 грудня 2023 р. в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова.

3. «ФРН і протидія широкомасштабній російській агресії проти України», представлено на звітно-науковій конференції студентів та аспірантів «Освіта і наука–2025» в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що налічує 46 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ФРН НА ПОЧ. ХХІ СТ.

1.1. Теоретико-методологічні підходи щодо дослідження зовнішньої політики Німеччини

Сучасна роль Німеччини в міжнародних відносинах та її геополітичне значення активно обговорюються як українськими, так і іноземними науковцями. Дослідники, зокрема М. Павлов, А. Кудряченко, К. Зонтхаймер і Р. Кривонос, наголошують на зростаючому впливі Німеччини в глобальній і регіональній політиці, а також на активізації її міжнародної діяльності. Зовнішня політика Німеччини в контексті Європейського Союзу є окремим предметом вивчення, зокрема у працях С. Погорельської та С. Кондратюка.

Актуальність аналізу еволюції зовнішньополітичного курсу Німеччини зумовлена змінами у міжнародній системі та її викликами. На початку ХХІ століття німецькі експерти приділяли значну увагу питанням європейської оборонної ідентичності та ролі Німеччини у створенні спільних оборонних структур. При цьому акцент робився на гармонізації цих процесів із національними інтересами Німеччини та наданні політичним діячам концептуальних ідей для формування майбутньої зовнішньої політики.

Сучасні німецькі геополітичні теоретики вважають, що оборонна політика Німеччини має враховувати стратегічні політичні постулати, зокрема географічне положення країни в центрі Європи з найбільшою кількістю сусідніх держав, її економічну залежність від експорту та історичний досвід Німеччини й Європи.

Німеччина займає особливе місце в сучасній Європі, будучи економічним і політичним лідером. Як регіональна держава, вона має всі необхідні ресурси

для впливу в межах європейського простору, визначаючи ключові напрями розвитку регіону та просуваючи свої інтереси. Водночас історичний досвід країни накладає певні обмеження на її зовнішню політику, зокрема через спадщину двох світових воєн, у яких Німеччина вважається винуватцем. Хоча звинувачення минулого вже не є актуальними, країна все ще мусить враховувати цей фактор у формуванні своїх міжнародних відносин.

Після об'єднання в 1990 році Німеччина зіткнулася з недовірою, особливо з боку країн Східної Європи, які насторожено сприймали появу сильної держави. Щоб подолати ці упередження, Німеччина обрала стратегічний курс на інтеграцію з Європою, ставши не лише економічною опорою, але й активним учасником європейських політичних процесів. Її політика спрямована на побудову "європейської Німеччини", а не "німецької Європи", що допомогло зміцнити довіру до країни як надійного партнера в регіоні.

Після об'єднання Німеччина у своїй зовнішній політиці робила акцент на загальноєвропейських інтересах, часто відсуваючи національні інтереси на другий план. За часів канцлера Г. Коля домінували ідеї євроатлантичної солідарності, а національні інтереси інтегрувалися у ширшу концепцію балансу інтересів Європи.

Під час розгляду питань щодо приєднання країн Східної Європи до НАТО та ЄС Німеччина активно виступала за якнайшвидше об'єднання Європи. Хоча з точки зору національних інтересів це не було вигідно, оскільки інтеграція економічно слабких держав створювала значне фінансове навантаження. Власний досвід інтеграції східної частини країни вже продемонстрував, наскільки це складний і витратний процес. Тим не менш, Німеччина вирішила підпорядкувати свої національні інтереси загальноєвропейським цілям, розуміючи важливість єдності регіону. Проте вже в 1990-х роках як серед політичних лідерів, так і в громадському середовищі все частіше лунали думки про необхідність формування зовнішньої політики, орієнтованої насамперед на національні інтереси ФРН[38].

Після об'єднання Німеччини громадяни країни відмовилися асоціювати себе з Третім Рейхом і почали обговорювати необхідність перегляду традицій зовнішньої політики, характерних для колишньої ФРН. Ці традиції були зумовлені обмеженим суверенітетом і вже не відповідали новому статусу Німеччини. З'явилися вимоги формувати політику, яка б орієнтувалася не лише на загальноєвропейські чи західні інтереси, але й чітко відображала національні пріоритети.

Таку зміну політичного курсу офіційно проголосив Герхард Шредер наприкінці 1990-х років. Кульмінацією цієї політики стала відмова Німеччини під керівництвом Шредера брати участь у військовій операції США в Іраку у 2002 році. Це рішення викликало конфлікт із США та деякими європейськими державами.

З 2005 року канцлер А. Меркель почала балансувати між національними та загальноєвропейськими інтересами. Її політика полягала в тому, щоб просувати інтереси Німеччини через реалізацію загальноєвропейських цілей. При цьому Німеччина зміцнювала свій вплив як у Європі, так і в світі. Наприклад, у березні 2016 року А. Меркель підписала угоду з Туреччиною щодо мігрантів від імені всього ЄС. Хоча це рішення викликало критику багатьох європейських країн, вони були змушені його прийняти. Цей випадок став знаковим, оскільки продемонстрував, що Німеччина здатна приймати важливі рішення за весь Євросоюз, виходячи з того, що вважає пріоритетним для Європи.

Зовнішня політика об'єднаної Німеччини багато в чому наслідувала підходи Боннської республіки. Основними її елементами стали:

1. Ставка на м'яку силу – використання нематеріальних ресурсів, таких як культура, ідеологія та інститути.
2. Прихильність до багатосторонніх підходів у міжнародних відносинах.

Після Другої світової війни Німеччина втратила можливість використовувати інструменти жорсткої сили. Їй довелося довго відновлювати міжнародну репутацію за допомогою культурної дипломатії, поваги до прав людини та підтримки багатостороннього співробітництва [13].

У подальшому концепція зовнішньої політики Німеччини зазнала певних змін. Одним з перших важливих кроків стало рішення Німеччини підтримати військову операцію НАТО в Косово в 1999 році, хоча ця операція не мала резолюції Ради Безпеки ООН. Підтримка військової місії США в Афганістані, починаючи з 2001 року, ще більше поставила під сумнів дотримання Німеччиною принципу виключно невійськових методів і її орієнтацію на м'яку силу.

Проте багатосторонній підхід залишився важливим принципом зовнішньої політики ФРН і навіть здобув ще більшу вагу в умовах глобалізації. Німеччина прагнула до більш активної участі в міжнародних справах, зокрема в багатосторонніх форматах. У 1995 році президент ФРН Р. Герцог навіть ввів термін «глобалізація зовнішньої політики Німеччини», підкреслюючи її значний вплив на зовнішньополітичні рішення країни.

Другий компонент зовнішньополітичної парадигми – забезпечення національної безпеки – продовжував залишатися важливим, особливо в контексті співпраці з ЄС та НАТО. Однак Німеччина не завжди підтримувала солідарність з союзниками. Це проявилось, зокрема, в рішенні відмовитись від підтримки військової операції США в Іраку в 2003 році та стриманості під час голосування за резолюцію Ради Безпеки ООН щодо Лівії в 2011 році.

Сучасні цілі зовнішньої політики Німеччини, хоча й не виражаються так відкрито, як національні інтереси, включають активну участь у формуванні світового порядку. У коаліційній угоді Християнсько-демократичного союзу (ХДС) і Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН), оприлюдненій у грудні 2013 року, було визначено, що Німеччина прагне до миру, свободи,

безпеки, справедливого світового порядку, реалізації прав людини, поваги міжнародного права та сталого розвитку, а також боротьби з бідністю[26].

Щодо реалізації своїх глобальних цілей, Німеччина активно використовує дипломатичні методи, мирне врегулювання конфліктів і міжнародне співробітництво для розвитку. Важливим аспектом є її гарантія надійності і відданості союзницьким зобов'язанням, а також прагнення бути надійним партнером у формуванні справедливого світового порядку. Ці формулювання відображають основні принципи зовнішньої політики Німеччини: пріоритет невійськових методів і орієнтація на багатосторонній підхід.

Тема відповідальності стала центральною за часів канцлера А. Меркель. Німеччина, як партнер, усвідомлює свою відповідальність за події в Європі та світі, що було підкреслено в коаліційних угодах 2005 та 2009 років.

Дослідження, проведене у 2014 році за ініціативою Ф. Штайнмаєра, виявило важливість діалогу з різними сторонами. В процесі були проведені дискусії з експертами, загальнонародні дебати, круглі столи та робочі групи, що дозволило усвідомити необхідність змін у Міністерстві закордонних справ у відповідь на зміни в світі [44].

За результатами дослідження були визначені основні пріоритети зовнішньої політики Німеччини, серед яких подолання криз, участь у формуванні глобального світопорядку та інтеграція німецької зовнішньої політики в європейський контекст. Таким чином, Німеччина планує зосередитися на реалізації цих трьох стратегічних завдань на міжнародній арені. Важливо відзначити, що глобальна відповідальність розглядається як пріоритет у порівнянні з регіональними завданнями.

У 2014 році Німеччина офіційно визнала необхідність коригування своєї зовнішньої політики та нової оцінки її підходів. У рамках дослідження були позначені нові пріоритети, проте не було надано конкретного плану, як саме ФРН досягатиме цих цілей. Однак, під час виступу президента ФРН Й. Гаука на

Мюнхенській конференції в січні 2014 року було заявлено про деякі зміни у підходах до ведення зовнішньої політики [28].

У своєму виступі Німеччина підкреслює необхідність взяти на себе більшу відповідальність за ситуацію у світі та стати «гарантом світового порядку і безпеки». Це підтверджує її основний зовнішньополітичний інтерес на XXI століття – зберегти структури і усталену систему відкритого та ліберального світопорядку. Німеччина переглядає свою роль у збереженні цього порядку, наголошуючи на необхідності реагувати відповідно до свого впливу. Відповідно, країна планує збільшити свою участь у військових операціях, як у рамках Спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС, так і в межах НАТО.

Це прагнення взяти на себе більше відповідальності та збільшити участь у військових операціях також відображене в стратегії безпеки Німеччини, що була окреслена в «Білій книзі з питань політики в області безпеки і майбутнього бундесверу» [23].

У документі викладено новий підхід Німеччини до військових операцій, який передбачає об'єднання ресурсів та можливостей союзників, а також узгодженість дій на міжнародній арені. Крім того, важливою частиною цього підходу є відповідність військового потенціалу Німеччини сучасним викликам і завданням, з якими стикається світова спільнота. Міністр оборони ФРН, У. фон дер Ляйен, зазначила, що посилення участі Німеччини у світових подіях відповідає як національним інтересам безпеки, так і міжнародним зобов'язанням країни, її «моральному боргу та історичній відповідальності» [22].

У контексті коригування зовнішньополітичної парадигми Німеччини можна зробити висновок, що «багатосторонній підхід» тепер доповнюється принципом «солідарної відповідальності», при цьому інструменти «м'якої сили» більше не є головними, а стають рівними за важливістю з «жорсткою силою». Зміни у підходах Німеччини до зовнішньої політики значною мірою зумовлені зовнішніми факторами. Серед них – економічне зростання країн БРІКС та

формування нової глобальної економічної системи, яка є альтернативою Бреттон-Вудському механізму. Окрім того, трансформації на Близькому Сході, такі як ерозія американської гегемонії та зміцнення геополітичних позицій Саудівської Аравії, Ірану та Туреччини, також мають значний вплив. Політична нестабільність, викликана громадянськими війнами, та загострення проблем міжнародного тероризму і нелегальної міграції, що безпосередньо торкалися Європи, створюють серйозні виклики для зовнішньої політики Німеччини і вимагають коригування її стратегії.

Оцінюючи офіційні джерела, заяви німецьких посадових осіб та зовнішньополітичні дії Німеччини на Близькому Сході, можна зробити висновок, що країна коригує свої підходи до глобальних проблем, що відображає зміни в зовнішньополітичній парадигмі. Це свідчить про готовність Німеччини не лише вирішувати накопичені труднощі, але й трансформувати свою економічну силу в політичну вагу на міжнародній арені. Вона висловлює намір брати на себе більшу відповідальність за безпеку не тільки в Європі, але й у сусідніх регіонах, що свідчить про прагнення до ініціатив у глобальній політиці.

Ці зміни вказують на поступове подолання старих обмежень та рішучість Німеччини досягти рівня впливу, який відповідає її можливостям і інтересам. Хоча коригування зовнішньої політики ще не завершене, активізація військової і гуманітарної участі країни в кризових ситуаціях на Близькому Сході свідчить про зростання ролі «жорсткої сили» в її зовнішній політиці. Однак Берлін продовжить робити акцент на багатосторонніх форматах і уникати односторонніх дій, щоб не виглядати мілітаризованим. Згодом, коригування зовнішньої політики до більшої самостійності може призвести до того, що Німеччина все більше ставитиме свої національні інтереси на перший план, а не союзницькі зобов'язання.

1.2. Стратегічне партнерство Німеччини зі США та участь в діяльності НАТО на межі XX - XXI ст.

Відносини між США і Німеччиною характеризуються асиметрією, оскільки їхні позиції на міжнародній арені значно різняться. США, з їхнім континентальним положенням і впливом на світову економіку та політику, мають значно більші ресурси та вплив, ніж Німеччина. Водночас, Німеччина, будучи частиною європейського контексту, завжди переслідувала свої національні інтереси, хоча й була інтегрована в західні політичні та економічні структури. Культурна привабливість США для Німеччини була значною, і вона мала більший вплив на німецьку культуру, ніж навпаки. Таким чином, хоча ці дві держави мають нерівні ресурси і часто різні інтереси, вони залишаються тісно пов'язаними в межах західного світу.

Німеччина відіграє центральну роль у європейських справах і активно бере участь у міжнародних організаціях, таких як «Велика сімка», «Велика двадцятка», НАТО та ОБСЄ. Сполучені Штати визнають, що безпека і процвітання обох країн значною мірою залежать один від одного. У рамках НАТО Німеччина є важливим союзником США, працюючи разом для підтримання миру і свободи. Німеччина виконує ключову роль у колективній обороні альянсу, будучи рамковою державою для розширеної передової присутності НАТО. Війська США і Німеччини ефективно співпрацюють у військових операціях як під егідою НАТО, так і ООН, що пояснюється спільною підготовкою і нарощуванням військового потенціалу на американських військових базах у Німеччині. Крім того, Німеччина активно бере участь у миротворчих зусиллях на Балканах і в Африці, сприяючи розвитку демократичних і відкритих держав у Центральній і Східній Європі. Після терактів 11 вересня 2001 року Німеччина стала надійним союзником США у боротьбі з тероризмом та іноземними бойовиками, продовжуючи спільні зусилля з протидії глобальним загрозам.

На думку колишнього канцлера А. Меркель, без партнерства з Сполученими Штатами останні 70 років для Німеччини були б набагато менш успішними. Разом з Європейським союзом США є найважливішим партнером і надійним союзником для Німеччини. Тому регулярні переговори і робочі візити мають велике значення, оскільки вони є важливими не тільки через свою буденність, але й заради зміцнення двосторонніх відносин.

Німеччина та США є членами одних і тих самих міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО, Рада євроатлантичного партнерства, ОБСЄ, «Велика двадцятка», «Велика сімка», МВФ, Світовий банк і СОТ. Також Німеччина має статус спостерігача в Організації Американських Держав. Спільна безпека в рамках НАТО є важливим аспектом для забезпечення миру, свободи та безпеки, і тому тісна співпраця між Німеччиною та США є особливо важливою.

Культурна взаємодія між країнами є різноманітною і включає численні програми обміну. Щорічно сотні тисяч людей подорожують через Атлантику як учасники програм обміну, а також як туристи, художники, вчені та студенти. Німеччина залишається популярним напрямком для студентів зі США, і понад 200 німецько-американських міських партнерств сприяють розвитку культурного діалогу. У 2017 році Берлін і Лос-Анджелес відзначили 50-річчя партнерства, а для поглиблення співпраці між країнами Міністерство закордонних справ Німеччини в 2018 році запустило програму культурних заходів, яка включала понад 1000 подій у різних штатах США, що охоплювали різні теми, від міграції до цифрових технологій та майбутнього праці.

Одним із ключових аспектів німецько-американських відносин є військове співробітництво. Збройні сили Німеччини та США мають тісні зв'язки, що базуються на спільних цінностях, спільних позиціях, навчаннях та операціях. Внесок Німеччини в міжнародні місії, зокрема в рамках НАТО, є важливим для США, а її участь у боротьбі з ІДІЛ також високо цінується.

Відомо, що Німеччина є найбільшим партнером США у місії НАТО в Афганістані.

Німеччина залишається важливим місцем базування американських військових, де розміщено близько 34 000 американських солдатів. Два з шести регіональних командувань Збройних сил США, які не знаходяться в США, розташовані в Штутгарті (USEUCOM і USAFRICOM). Також в Німеччині розташований найбільший військовий госпіталь США за межами країни, що є першим пунктом для евакуації поранених солдатів. Водночас, солдати Бундесверу активно беруть участь у навчаннях США, проходять підготовку в американських військових установах і працюють в штабах як в Німеччині, так і в США.

Крім того, між двома країнами існує тісна співпраця в оборонно-технічній сфері. Німецька служба зв'язку з питанням озброєнь у США та представники Німеччини в американських військових структурах демонструють високий рівень взаємодії та інтенсивну співпрацю в цій сфері.

У 2014 році в Ньюпорті (Вельс) та у 2016 році у Варшаві (Польща) держави-члени НАТО ухвалили рішення щодо перегляду стратегії щодо східних союзників. Це включало розміщення багатонаціональних військових підрозділів на ротаційній основі в Польщі, Латвії, Естонії та Литві. Тісна співпраця з США є важливою частиною інтересів Німеччини в сфері безпеки і триває через інтенсивний і конструктивний обмін інформацією та підтримку.

Особливу увагу заслуговує історична взаємодія між США та Німеччиною в рамках НАТО. Ініціатором залучення Німеччини до Альянсу стали саме США. Це рішення було частиною стратегії США, спрямованої на перетворення Німеччини на важливий форпост НАТО в Європі в умовах протистояння з Радянським Союзом. У вересні 1954 року державний секретар США Дж. Ф. Даллес відвідав Європу, обговоривши з іншими західними партнерами питання вступу Німеччини в НАТО. Було ухвалено рішення скасувати окупаційний режим у Західній Німеччині і запросити країну до спільних військових зусиль з

іншими західними державами. У жовтні 1954 року міністри закордонних справ і оборони країн-членів НАТО зустрілися для затвердження умов «повної асоціації» Німеччини з Заходом і її оборонного внеску [8].

23 жовтня 1954 року були підписані Паризькі угоди, які офіційно затверджували вступ Федеративної Республіки Німеччини (ФРН) до НАТО. Ці угоди також передбачали включення Німеччини до Західноєвропейського союзу, що стало важливим кроком у посиленні її ролі в системі колективної безпеки в Європі після Другої світової війни. Цей вступ дозволив Німеччині активно долучитися до військових зусиль Заходу, зміцнивши її позиції як важливого партнера в НАТО [34].

Після 1945 року в Західній Німеччині було створено бундесвер – збройні сили чисельністю майже 500 тисяч осіб, включаючи сухопутні війська, танкові та моторизовані дивізії, авіацію та військові штаби. Однак Німеччині було заборонено мати зброю масового ураження. Створення армії очолив генерал-лейтенант А. Хойзінгер. США розглядали бундесвер як основну силу НАТО для стримування потенційного ворога, особливо радянських військ, розташованих у Німецькій Демократичній Республіці (НДР). Щоб уникнути прямих згадок про ремілітаризацію Німеччини, канцлер К. Аденауер використав стратегію інтеграції бундесверу в структури НАТО та Західноєвропейського союзу. У 1957 році німецькі війська вперше увійшли до складу НАТО, а Військово-повітряні сили ФРН почали брати участь у системі протиповітряної оборони НАТО. Водночас, з 1957 по 1963 рік, на ключових військових посадах у НАТО перебували колишні німецькі офіцери, як-от генерал Х. Шпейдель та адмірал Ф. Гуггенбергер.

З 1955 по 1960 роки відносини між ФРН та НАТО стали напруженими через розміщення ядерної зброї США на території Німеччини та зміну стратегічного підходу США щодо звичайних озброєнь[35].

Після вступу Західної Німеччини в НАТО в 1955 році, її безпека формально гарантувалася силами Альянсу, але фактично – Сполученими

Штатами. Водночас територія Німеччини залишалася під контролем американських військ, а також військ Великої Британії та Франції. Завдяки допомозі США, зокрема через "План Маршалла" (1948-1952), Західна Німеччина швидко відновилася після Другої світової війни, пережила "економічне диво" та стала процвітаючою державою.

Для підвищення свого статусу в НАТО, Німеччина збільшувала свою військову потугу, купуючи військову техніку в США, включаючи танки, і намагалась долучитись до планів США щодо створення "багатосторонніх ядерних сил" НАТО. Це включало надання атомних підводних човнів з ракетами середньої дальності під контроль Верховного головнокомандувача НАТО в Європі. Однак ці плани були скасовані після ядерних випробувань Китаю в 1964 році та через заперечення президента Франції Ш. де Голля, який прагнув до незалежності Франції від військових структур НАТО. Також на це вплинула колективна заява країн Варшавського договору в 1965 році, яка попереджала, що створення багатосторонніх ядерних сил за участю ФРН спричинить необхідність вжиття захисних заходів з їхнього боку.

У кінці 1964 року Великобританія запропонувала план створення "європейських ядерних сил" у рамках НАТО, що передбачало участь Німеччини у фінансуванні цієї ініціативи. США не виступали категорично проти ідеї, але не бажали ухвалювати конкретних рішень з цього питання. Замість цього Вашингтон намагався направити увагу Німеччини та інших союзників на "ядерне планування НАТО", тобто на узгодження стратегічних питань ядерного стримування в межах Альянсу, без створення окремих європейських ядерних сил [12].

Після завершення «холодної війни» ФРН перестала бути «прифронтною державою» і, об'єднавшись у 1990 році, стала потужною країною, яка почала переосмислювати свою роль у змінному світі. Вона зосередилася на нових викликах, таких як міжнародний тероризм, міжетнічні конфлікти та екологічні проблеми. Німеччина стала лідером у Європейському Союзі (ЄС), який був

створений у 1992 році. У Берліні поставили за мету створити Спільну зовнішню політику і політику безпеки ЄС, що забезпечувала б збалансоване «євро-американське партнерство». З огляду на питання безпеки та економіки, ФРН підтримала інтеграцію країн Центрально-Східної Європи до НАТО та ЄС. Завдяки своїй прихильності до атлантизму, Німеччина пододала розбіжності у двосторонніх відносинах. Коли канцлером стала А. Меркель, в Коаліційному договорі між партіями ХДС/ХСС і СДПН було підкреслено важливість НАТО як основного майданчика для трансатлантичного діалогу з питань безпеки і координації стратегічних дій.

Керівництву Німеччини довелося враховувати проамериканську політику країн Центрально-Східної Європи, які приєдналися до НАТО в 1999 та 2004 роках. Однак Берлін прагнув зберегти незалежність у зовнішній політиці. Німеччина перепрофілювала свої військові сили – бундесвер – з акцентом на боротьбу з кризами за межами зони відповідальності НАТО, що було відображено у «Директиві з оборонної політики» 2003 року, «Концепції бундесверу» 2004 року та «Білій книзі» 2006 року.

Під час президентства Б. Обама, трансатлантична політика США дещо змістилася в бік активнішої взаємодії з ЄС. Німеччина брала участь у боротьбі з міжнародним тероризмом у районах Близького Сходу, Сахари та Африканського Рогу незалежно від США та НАТО. Водночас Німеччина утрималася від участі у військовій операції НАТО в Лівії в 2011 році та не підтримала застосування військової сили в ООН. Вона також дотримувалася поміркованішої позиції щодо Сирії та ролі Росії в сирійському конфлікті, порівняно з США.

Після перемоги Д. Трампа на президентських виборах у США в листопаді 2016 року спостерігалось послаблення євроатлантичних зв'язків у багатьох аспектах взаємодії між Німеччиною та США. Керівники деяких країн-членів НАТО висловили незадоволення через передвиборчі заяви Д. Трампа. Зокрема, в інтерв'ю газеті «Нью-Йорк Таймс» він поставив під сумнів автоматичне продовження гарантій безпеки для 28 країн НАТО, що

забезпечували їм впевненість у тому, що в разі нападу вони отримають військову підтримку від США [27].

Після того як Д. Трамп став президентом, він змінив свою позицію щодо НАТО. Він заявив про підтримку Альянсу, але підкреслив, що участь США повинна залежати від того, чи будуть інші країни-члени НАТО збільшувати свої військові витрати до 2% від ВВП, оскільки саме США та Великобританія несли основне фінансове навантаження в Альянсі. Під час своєї першої зустрічі з А. Меркель 17 березня 2017 року Трамп, не заперечуючи важливості НАТО, використовував Альянс як інструмент тиску на Німеччину, закликаючи її збільшити витрати на оборону. Крім того, він висунув ФРН рахунок на суму 370 мільярдів доларів за допомогу, яку США раніше надали Німеччині для забезпечення її оборони [12].

Д. Трамп змінив раніше узгоджені позиції США щодо проблем Близького та Середнього Сходу, а також ядерних озброєнь. Зокрема, 6 грудня 2017 року Вашингтон визнав Єрусалим столицею Ізраїлю і оголосив про вихід Сполучених Штатів з ядерної угоди з Іраном, яку було підписано в 2015 році. Крім того, 22 листопада 2020 року США завершили процес виходу з Договору з відкритого неба, що дозволяв учасникам здійснювати польоти для спостереження за військовою діяльністю один одного. Під загрозою опинився і Договір між Росією та США про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-III), термін якого спливав у лютому 2021 року.

У відповідь на ці дії Німеччина продемонструвала збалансовану реакцію. Вона збільшила військові витрати на 4–6 мільярдів доларів у 2017–2018 роках і почала розширювати чисельність бундесверу з 2017 року. На Брюссельському саміті НАТО в липні 2018 року було ухвалено рішення про створення двох нових логістичних командувань, які повинні забезпечити швидке перекидання військ на європейський театр військових дій та підкріплень з США через Атлантику у разі війни[4].

Німеччина взяла на себе відповідальність за комплектування Сил швидкого реагування НАТО, при цьому зробивши це раніше, ніж планувалося. Однак на Брюссельському саміті Альянсу делегація на чолі з А. Меркель, погодивши свої позиції з Францією, Нідерландами, Литвою та іншими країнами, виступила проти ініціативи Д. Трампа щодо збільшення військових витрат країн-членів НАТО з 2 до 4% від ВВП. Спроби президента США тиснути на Німеччину, зокрема за допомогою заяв про можливе скорочення американського військового контингенту на території країни, не принесли результату. Крім того, міністр оборони Німеччини У. фон дер Ляйен рішуче відкинула обговорення питання щодо виплати 370 мільярдів доларів за рахунком, який пред'явив Трамп [46, с. 120-123].

Німеччина є одним із найбільших фінансових внесників до бюджету НАТО серед європейських союзників США, поступаючись лише Франції. Внесок Німеччини становить понад 49 мільярдів доларів. Зокрема, зростання військових витрат Німеччини є найбільш значущим серед усіх союзників НАТО. Протягом періоду з 2010 по 2019 рік ці витрати збільшилися на 15% [8].

Німеччина розуміла необхідність збереження американської "ядерної парасольки", але під час президентства Д. Трампа це було менш стабільним. Тому, ще до офіційних результатів виборів, у листопаді 2020 року А. Меркель привітала Дж. Байдена з перемогою. Вона підкреслила його багаторічний досвід у внутрішній та зовнішній політиці, а також гарне знання Німеччини та Європи. А. Меркель визначила кілька основних напрямків співпраці з США під керівництвом Дж. Байдена: боротьба з пандемією коронавірусу, змінами клімату та тероризмом. Канцлер також висловила сподівання на об'єднання зусиль Берліна і Вашингтона для підтримки відкритої глобальної економіки та вільної торгівлі [21].

А. Меркель зазначила, що, хоча дружба між Німеччиною та США витримала випробування часом, Німеччина сподівається на ще тіснішу співпрацю з Сполученими Штатами після обрання Дж. Байдена президентом.

Канцлер підкреслила, що як Німеччина, так і вся Європа повинні взяти на себе більше відповідальності у відносинах зі США. Вона наголосила, що США завжди були і залишаються важливим союзником для Німеччини, однак Сполучені Штати очікують від Німеччини більших зусиль для забезпечення своєї безпеки та просування своїх принципів у світі. А. Меркель також зазначила, що Німеччина та США є союзниками в рамках НАТО, розділяючи основні цінності та інтереси [7].

Сполучені Штати Америки стали ініціаторами залучення Федеративної Республіки Німеччина до НАТО, прагнучи зробити її ключовим форпостом Альянсу в Європі. Для цього США активно відновлювали і зміцнювали збройні сили Західної Німеччини, інтегруючи їх у структури НАТО. Однак після закінчення "холодної війни" та об'єднання Німеччини в 1990 році країна вже не була «прифронтовою державою». Ставши великою державою, Німеччина почала переосмислювати свою роль у нових умовах, з огляду на зміни в світі, та шукати шляхи реагування на нові глобальні виклики і загрози.

Міжнародні відносини між Німеччиною та США в рамках НАТО в період з 1955 по 2020 роки характеризувалися як співпрацею, так і певними розбіжностями через різницю в національних інтересах. Після приходу Д. Трампа до влади в США в 2017 році, багато напрямків співпраці між Німеччиною та США зазнали ослаблення. Це було пов'язано з прагненням США зменшити свої витрати на НАТО і перекласти частину фінансового навантаження на Німеччину та інші країни Альянсу, а також із виходом США з кількох важливих міжнародних угод.

Проект PESCO (2017 рік) відкриває Німеччині можливості проводити військово-політичні операції за межами НАТО разом з іншими європейськими країнами, створювати військову продукцію без участі США та частково передавати командування частинами бундесверу під контроль Європейського Союзу. Однак безпека Німеччини в середньостроковій перспективі залишається нерозривно пов'язаною з військово-політичним співробітництвом із США в

рамках НАТО, що пояснюється традиційною "атлантичною солідарністю", підтримкою німецькою політичною та військовою елітою альянсу з НАТО, наявністю американських військових баз на території Німеччини та високим рівнем інтеграції бундесверу в структури Альянсу. Після зміни адміністрації в США в 2021 році Німеччина прагне сприяти відновленню тісних трансатлантичних зв'язків і вести діалог з США на рівних умовах, зокрема збільшуючи військові витрати і зміцнюючи свою військову потужність.

РОЗДІЛ 2

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРН

2.1. Роль Німеччини в євроінтеграційних процесах

Німеччина є однією з найбільш прихильних до європейської інтеграції країн Європи. У країні немає значних політичних сил, які ставлять під сумнів переваги цього процесу. Якщо і виникають суперечності, то вони стосуються лише різних аспектів інтеграції, важливих для конкретних партій.

Після Другої світової війни нове керівництво Німеччини на чолі з К. Аденауером прагнуло уникнути повторення трагедій, спричинених режимом Гітлера, та запобігти ізоляції країни і росту реваншистських настроїв всередині. З цієї причини К. Аденауер відкинув пропозицію М. Хрущова про нейтралітет Німеччини та її виведення з військових блоків. Розуміючи, що в умовах холодної війни Німеччина не може залишатися нейтральною або вести самостійну зовнішню політику, канцлер вибрав шлях євроінтеграції та участі в міжнародних організаціях, таких як Західноєвропейський союз, Рада Європи та НАТО. Швидкий і оптимістичний розвиток європейської інтеграції Німеччини був зумовлений кількома факторами.

По-перше, основною метою було об'єднання економік європейських країн, зокрема Франції та Німеччини, щоб забезпечити їх взаємозалежність та запобігти війні між ними. Це сприяло підтримці плану Шумана, внаслідок чого в 1952 році було створене Європейське об'єднання вугілля і сталі.

По-друге, деякі німецькі політики вважали, що США будуть зацікавлені в об'єднаній Європі, а не в окремих країнах, оскільки це забезпечить Америці підтримку і гарантії безпеки для Німеччини завдяки присутності американських військ.

По-третє, німецьке керівництво на чолі з канцлером К. Аденауером вбачало загрозу зі Сходу, що вимагало швидкої інтеграції в європейські структури. Враховуючи географічне положення Німеччини, що межує лише з іншими європейськими країнами і омивається внутрішніми морями Європи, вона орієнтується виключно на європейський вектор у зовнішній політиці, хоча й підтримує відносини з віддаленими країнами[5].

Німеччина підтримала створення Європейського економічного співтовариства в 1957 році та активно сприяла його розширенню. У 1981 та 1986 роках, коли до Спільноти приєдналися країни Південної Європи, Німеччина доклала великих зусиль для переконання скептиків у необхідності цього розширення. Відсутність необхідності витратити великі кошти на оборону під патронажем США дозволила Німеччині зосередитися на розвитку економіки, що стало можливим завдяки допомозі Америки за планом Маршалла.

Інші європейські країни, почавши співпрацювати і відмовлятися від традиційної політики сили, теж розширювали економічні і політичні зв'язки. Німеччина була зацікавлена в розширенні євроінтеграції, оскільки це відкривало нові ринки для її товарів і підтримувало її добробут. Підписання Єдиного європейського акту в 1986 році стало важливим кроком до підписання Маастрихтського договору в 1992 році, що призвело до створення Європейського Союзу.

Об'єднання Німеччини в 1990 році та отримання повного суверенітету значно зміцнило її позиції в Європі як економічного та політичного лідера. Коли в 1995 році до ЄС приєдналися Австрія, Фінляндія і Швеція, Німеччина опинилася в самому центрі союзу, що розширило її ринки та забезпечило додаткову безпеку. Німецькі політичні еліти активно підтримували прийняття Конституції ЄС, хоча проект був відхилений у Франції та Нідерландах, ймовірно, через побоювання щодо домінування Німеччини [42].

Німеччина протягом усіх етапів європейської інтеграції була однією з найбільш активних учасниць і прихильників цього процесу. Вона бачила в інтеграції свою нову роль після Другої світової війни, яка була набагато перспективнішою, ніж опинитися в міжнародній ізоляції або стати осередком нової світової війни через реваншистські настрої. Ці побоювання спонукали Німеччину вибрати шлях інтеграції, який також обіцяв зміцнення

трансатлантичних відносин і підтримку з боку США, що було важливим для країни.

З об'єднанням Німеччини її роль у міжнародних відносинах стала більш незалежною, і її лідерські амбіції в межах євроінтеграції ставали дедалі виразнішими. Це також відповідало планам її союзників, і Німеччина поступово стала лідером ЄС, підтримуючи його інтенсивний і екстенсивний розвиток.

Однак фінансова криза 2008-2009 років і міграційна криза призвели до зростання євроскептицизму, популізму та націоналізму в Європі. Це, у свою чергу, підвищило популярність партій, які виступають проти Європейського Союзу. Зараз Німеччина, як один з ключових двигунів ЄС, стоїть перед новими викликами, і майбутнє союзу багато в чому залежатиме від того, як вона зможе з ними впоратися.

У коаліційному договорі 2018 року між ХДС/ХСС та СДПН було визначено основні цілі та напрямки політики Німеччини. У частині, що стосується зовнішньої політики, підкреслюється, що країна прагне залишатися частиною трансатлантичної спільноти, зокрема підтримувати співпрацю з США, водночас надаючи більший акцент на європейському напрямку. Це означає, що Німеччина намагається збалансувати свої відносини з Америкою та Європою.

Особливу увагу в цьому контексті варто приділити європейському напрямку, зокрема тим аспектам, які стосуються економіки, політики та самосприйняття Німеччини як лідера ЄС. Країна не лише підтримує інтеграцію Європи, але й активно формує політику на європейському рівні, враховуючи власні інтереси та прагнення зберегти стабільність і розвиток у ЄС [33].

Німеччина є однією з найбільш зацікавлених у успіху європейської інтеграції країн, оскільки її економіка значною мірою залежить від промислового виробництва та експорту. Оскільки в країні не так багато природних ресурсів, Німеччина орієнтована на виробництво товарів та їх продаж на міжнародних ринках. Це пояснює її зацікавленість у розширенні

Європейського Союзу, оскільки це створює нові можливості для розширення ринків збуту. У 2018 році Німеччина експортувала в країни ЄС продукцію на суму 778,7 мільярда євро, а імпорт німецьких товарів в ЄС зріс на 6,3% у 2019 році, склавши 623 мільярда євро. Найбільшими торговельними партнерами Німеччини в Європі є Франція, Великобританія, Італія та Австрія. Навіть під час глобальної економічної кризи 2008-2009 років Європа залишалася основним торговим партнером Німеччини[29].

Зовнішня політика Німеччини щодо Європейського Союзу значною мірою визначається економічними цілями країни. Як експортоорієнтована держава, Німеччина прагне співпрацювати з економічно сильними партнерами, що безпосередньо впливає на її політичні відносини. Після того, як Д. Трамп став президентом США і почав вводити нові торгові обмеження, Німеччина стала більше орієнтуватися на європейських партнерів. Німецький уряд вважає, що глобальні виклики можна ефективно подолати лише через співпрацю в рамках ЄС, і що сильна Європа є найкращою відповіддю на глобалізаційні загрози. В політичній сфері Німеччина підтримує ідею поглибленої інтеграції, зокрема через спільну зовнішню політику та політику безпеки ЄС, а також зміцнення безпеки на зовнішніх кордонах союзу. Згода А. Меркель з ідеєю Е. Макрона щодо створення європейської незалежної армії свідчить про прагнення Німеччини до поглиблення інтеграції в ЄС. Проте, незважаючи на ці ініціативи, Німеччина також залишається зобов'язаною перед НАТО, збільшуючи витрати на оборону за вимогою США, і трансатлантичне співробітництво для Німеччини залишається важливим пріоритетом[46].

Німеччина, з її більш ніж 80 мільйонами жителів, є найбільш населеною країною Європи. Її стратегічне розташування в самому центрі континенту, між Заходом і Сходом, а також між Скандинавією і Середземномор'ям, робить її важливим перехрестям для різноманітних потоків: людей, товарів, інформації, ідей та менталітетів. Це географічне положення мало різні наслідки: до Другої світової війни воно викликало страхи щодо можливих агресій з боку сусідів і

необхідність посилення військового потенціалу. Однак після війни, коли європейські держави усвідомили небезпеку суперництва і стали працювати над співпрацею, це центральне положення стало перевагою для Німеччини.

Після об'єднання та подолання почуття провини за нацистське минуле, Німеччина за останні 25 років перетворилася на економічний і промисловий центр Європи. Поглиблення європейської інтеграції допомогло Німеччині відновити свою роль великої держави, зміцнивши її відносини з сусідами. Крім того, проблеми у Франції та поділ Європи на країни-кредитори та боржники ще більше підсилюють вплив Німеччини на континенті. Таким чином, в очах громадськості Європи та Німеччини закріпилася роль ФРН як прихильника розширення і поглиблення інтеграції, що відповідає національним інтересам країни. Це сприяло тому, що ідея лідерства Німеччини в ЄС стала частиною національного менталітету її громадян [20].

ФРН, як частина Європейського союзу, зосереджує свої зусилля на розвитку співпраці з європейськими партнерами. Для Німеччини інтеграція в ЄС є вигідною як з економічної, так і з політичної точки зору. З економічного боку, країна має потребу в нових ринках збуту своїх товарів та у відсутності торговельних бар'єрів, оскільки її економіка орієнтована на експорт. З політичного боку, політика США, яка змушує Європу задуматися про свою безпеку, підштовхує до розширення політичної взаємодії між європейськими країнами. Щодо ідеології, в Німеччині домінують єврооптимістичні настрої, і більшість громадян вважають, що європейська інтеграція приносить користь їх країні. Німці звикли до ролі лідера в ЄС і підтримують цю роль як частину свого національного розвитку.

2.2. Особливості німецько-французького партнерства на сучасному етапі

Після Другої світової війни Франція здобула провідну роль в політичному та економічному житті Західної Європи, що дозволило їй визначити стратегію

розвитку Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). На початку 60-70-х років Франція мала досить сильні позиції в європейському ринку, що дозволяло їй успішно просувати концепцію інтеграції, засновану на інституційному, а не ринковому підході. Однак вона зустрічала опір з боку тих країн, які віддавали перевагу ринковим механізмам. Згодом неефективність економічного регулювання у Франції, а також лібералізація міжнародної торгівлі і вступ Великобританії до ЄЕС ослабили вплив Франції на інтеграційні процеси.

Після підписання Єлисейського договору між Францією та Німеччиною в 1963 році, обидві країни спільно визначали напрямок інтеграційних процесів, хоча Франція здебільшого була ініціатором і задавала тон. Однак в останні десятиліття ХХ століття Німеччина почала поступово захоплювати ініціативу і просувати своє бачення європейської інтеграції в контексті глобалізації.

Протягом тридцяти років Франція мала головну роль у визначенні напрямків інтеграційних процесів у Європі, зокрема в економічній сфері. Однак з розвитком глобалізації, лібералізацією торгівлі через ГАТТ та СОТ і вступом Великобританії та інших країн у зону вільної торгівлі, позиції Франції почали ослаблюватися. Об'єднання Німеччини в 1990 році порушило існуючу рівновагу в Європі, і Німеччина під керівництвом канцлера Шредера заявила про необхідність рівноправних відносин між Францією та Німеччиною. Цей період супроводжувався кількома кризами у франко-німецьких відносинах, що стали наслідком зміцнення Німеччини, яка зрештою змогла ставити під сумнів домінування Франції у післявоєнній Європі. Французькі експерти відзначали, що Німеччина вдало використала європейську інтеграцію для посилення свого економічного і політичного впливу, одночасно зміцнюючи зв'язки з США і підтримуючи Францію в процесі посилення європейських структур [24].

Зміцнення позицій Німеччини в Європейському Союзі викликало занепокоєння у Франції. У 2000 році на переговорах у Ніцці, коли йшлося про майбутнє ЄС, Німеччина домоглася збільшення своєї квоти в Європарламенті

через зростання чисельності населення після об'єднання з НДР. Це рішення не було до вподоби Франції. Однак ситуація покращилася, коли в 2003 році Франція та Німеччина виступили разом з Росією проти американського вторгнення в Ірак, що дозволило Парижу відчувати себе лідером у цьому питанні. Проте невдача проекту «європейської конституції», що була розроблена під керівництвом В. Жискара д'Естена і відкинута на референдумі в 2005 році, знову ослабила позиції Франції.

Змагання між Францією та Німеччиною в рамках співпраці і суперництва значно посилювалося, і двосторонні відносини охололи. Напруженість зростає, коли Ніколя Саркозі спробував переконати Німеччину та ЄС взяти на себе більшу активність в Африці та Середземномор'ї, пропонуючи створення «Середземноморського союзу». Однак Німеччина, навіть за часів Г. Шредера та А. Меркель, яка стала канцлером у 2005 році, більше орієнтувалася на Східну Європу. Напруженість посилювалася після фінансової кризи 2010 року, спричиненої фактичним банкрутством Греції, коли жорстка позиція Німеччини щодо цієї країни викликала критику в Франції.

Крім того, А. Меркель засуджувала позицію Г. Шредера щодо вторгнення США в Ірак, вважаючи, що потрібно зміцнювати зв'язки з США та НАТО. Це з часом призвело до посилення євроатлантичних симпатій і у Франції, яка в 2004 році ініціювала створення Європейського агентства з питань оборони, а в 2007 році ратифікувала Лісабонський договір, що дало поштовх до постійної співпраці в галузі оборони (PESCO). Н. Саркозі вибачився перед США за протидію, яку Франція чинила під час іракської війни, і в 2009 році повернув Францію в об'єднане командування НАТО. У результаті Франція відставала в економічному розвитку, що призводило до поступливішого ставлення з боку Німеччини [45].

Частина французької еліти, яка підтримувала євроатлантичний курс, прагнула врівноважити домінуючу роль Німеччини в ЄС через зміцнення зв'язків із США. Вони також виступали за проведення у Франції ліберальних

економічних реформ, подібних до тих, які здійснив Г. Шредер у Німеччині на початку 2000-х років. Йшлося про зниження соціальних внесків для роботодавців, спрощення процедур звільнення працівників і скорочення термінів виплати допомоги по безробіттю. Цей підхід відобразився в політиці президента-соціаліста Ф. Олланда (2012–2017), який у зовнішній політиці орієнтувався на США. Водночас у внутрішній політиці Олланд почав впроваджувати реформи, спрямовані на лібералізацію ринку праці [19].

У середині 2010-х років Німеччина дедалі більше впливала на формування політичного порядку денного як у франко-німецькому партнерстві, так і в рамках ЄС. У 2015 році Ф. Олланд і А. Меркель спільно сприяли укладенню Мінських угод для врегулювання кризи на Донбасі. Проте вже у 2016 році, під час міграційної кризи, А. Меркель самостійно домовилася з президентом Туреччини Реджепом Ердоганом про заходи для стримування потоку сирійських біженців. Європейський Союз лише формально затвердив цю угоду, тоді як Франція залишалася невдоволеною діями Німеччини, які вона вважала надто самовільними [41].

Ситуація почала змінюватися на користь Франції. Криза в ЄС, результати референдуму про вихід Великобританії з ЄС (липень 2016) та обрання Дональда Трампа президентом США (листопад 2016) стали шоком для європейських еліт, орієнтованих на євроатлантичний розвиток. Політика Д. Трампа під гаслом «Америка перш за все», його критика НАТО і ЄС, а також відмова від переговорів щодо угоди про трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (ТТІП) суттєво змінили трансатлантичні відносини. А. Меркель, яка вже мала складнощі всередині країни через міграційну кризу, зіткнулася з новими викликами. Підтримка Німеччини з боку США, на яку натякали президенти Дж. Буш і Б. Обама, втратила актуальність, так само як і проект ТТІП, який Меркель активно просуvala в ЄС.

Обрання Е. Макрона президентом Франції у 2017 році призвело до змін у політичному курсі країни, який раніше реалізовували Н. Саркозі та Ф. Олланд.

Макрон відійшов від атлантичної орієнтації, віддавши перевагу посиленню європейської інтеграції та зміцненню франко-німецького партнерства як ключового двигуна ЄС. Він був готовий мовчазно визнати лідерство Німеччини заради цієї мети. У його концепції державність і суверенітет переносилися з національного рівня на рівень Європейського Союзу. Е. Макрон бачив ЄС як глобальний «центр сили», здатний відстоювати свої геополітичні інтереси у протистоянні зі США, Китаєм, Росією та Індією, а також активно брати участь у новій технологічній революції, пов'язаній із розвитком цифрових технологій і штучного інтелекту. Своє бачення він докладно виклав у промові в Сорбоннському університеті у вересні 2017 року [37].

Серед значних досягнень політики французького президента можна виділити рішення Європейської комісії у лютому 2018 року щодо трансформації Європейського механізму стабільності в Європейський валютний фонд у 2019 році. У спільній декларації Е. Макрона та А. Меркель, підписаній у червні 2018 року в німецькому Мезеберзі, були викладені важливі ініціативи. Зокрема, це створення загального бюджету для «зони євро» до 2021 року, обговорення ідеї створення Ради безпеки ЄС, проведення виборів до Європарламенту у 2024 році за наднаціональним принципом, а також скорочення кількості комісарів у Європейській комісії [25].

Важливою подією у франко-німецьких відносинах стало підписання 22 січня 2019 року «нового Єлисейського договору», який ЗМІ обох країн охрестили як продовження історичного документа 1963 року. Фактично, відповідно до статті 27, цей договір «доповнює» попередній. У ньому визначено ключові напрями подальшого зближення Франції та Німеччини, зокрема створення франко-німецької економічної зони із загальними правилами, гармонізація законодавства, посилення статусу спільної Ради з питань оборони і безпеки.

Крім того, країни домовилися про узгодження зовнішньополітичних рішень, що зачіпають їхні спільні інтереси, співпрацю в розробці та

виробництві озброєнь, тіснішу взаємодію збройних сил, а також координацію роботи дипломатичних служб, зокрема представництв Франції та Німеччини в ООН. Обидві сторони зобов'язалися сприяти зміцненню Економічного і валютного союзу в рамках ЄС, просуванню Банківського союзу, а також продовженню розвитку Спільної зовнішньої політики та політики у сфері безпеки [43].

Попри труднощі, зближення Франції та Німеччини за президентства Е. Макрона і канцлерства А. Меркель є очевидним фактом. Однак майбутнє цих процесів залишається невизначеним через послаблення позицій обох лідерів у їхніх країнах. А. Меркель, як відомо, не балотувалася на переобрання у 2021 році, а політична ситуація для Е. Макрона у Франції також нестабільна. Крім того, між країнами все ще зберігається приховане суперництво. Наприклад, у лютому 2019 року Франція несподівано підтримала проєкт директиви ЄС, яка фактично блокувала будівництво газопроводу «Північний потік-2». Лише завдяки наполегливості А. Меркель вдалося знайти компроміс і уникнути блокування.

Після завершення політичної кар'єри А. Меркель новим канцлером Німеччини 8 грудня 2021 року став соціал-демократ О. Шольц. Його кандидатуру підтримали 395 депутатів Бундестагу. Українці вже 16 років уважно стежать за виборами в Німеччині, оскільки політика цієї країни має значний вплив на міжнародну арену.

Одним із важливих викликів для О. Шольца є налагодження конструктивних відносин із Францією. Німецька газета Tagesspiegel опублікувала аналіз, присвячений взаєминам двох лідерів сучасної Європи – О. Шольца та Е. Макрона. У статті наголошувалося на важливій ролі Німеччини та Франції у забезпеченні європейської безпеки, зокрема у підтримці рішень ЄС щодо допомоги Україні в боротьбі проти російської агресії.

Водночас перший рік перебування О. Шольца на посаді федерального канцлера супроводжувався неоднозначними результатами в європейській

політиці, що позначилося на відносинах між Німеччиною та Францією. Коли 14 грудня 2022 року О. Шольц виступав у Бундестазі зі своєю урядовою заявою на останньому саміті ЄС року, він підтвердив свою відданість європейським цінностям. Однак політика його уряду, так званої «світлофорної коаліції», викликала обурення навіть серед членів уряду, які гостро критикують підхід до європейської політики під його керівництвом.

Німецькі ЗМІ зазначають, що досягнення більш амбітних європейських цілей, ніж просто «Сполучені Штати Європи», є майже неможливим. Коаліція соціал-демократів, зелених і лібералів ставить перед собою мету бути урядом, який визначає інтереси Німеччини через призму європейських інтересів, проводячи «активну європейську політику». Очікування від уряду високі як всередині Німеччини, так і за її межами. Однак замість того, щоб продовжити інтеграцію Європи, уряд «Світлофорного альянсу» змушений оголосити про «поворотний момент» у зовнішній політиці Німеччини після вторгнення Росії в Україну. Це змусило О. Шольца та інших лідерів ЄС оперативно шукати контрзаходи. Вони успішно зберегли європейську єдність, прийнявши вісім пакетів санкцій проти Росії.

Проте Німеччина часто блокувала європейські ініціативи та спільні рішення. Наприклад, уряд Німеччини погодився на нафтове ембарго проти Москви тільки тоді, коли відмова від російської нафти стала безпечною. Цей крок викликав критику, зокрема від колишнього прем'єр-міністра Італії М. Драгі. Президент Франції Е. Макрон також висловив своє незадоволення, підкресливши, що для Німеччини та Європи було б погано, якби Німеччина самоізолювалася.

Щодо Китаю, політика Шольца також не отримала підтримки у Франції. Канцлер підкреслював свою важливу роль як перший західний лідер, який привітав Сі Цзіньпіна після його переобрання. Франція вважала, що для досягнення спільних інтересів Європи було б доцільно, щоб Е. Макрон і О. Шольц працювали разом для представлення цих інтересів у Пекіні[1].

Розбіжності між Берліном і Парижем призвели до того, що Німеччина вирішила придбати американські винищувачі для заміни старих моделей Tornado, здатних нести ядерну зброю. Канцлер О. Шольц і міністр оборони К. Ламбрехт були головними учасниками цієї угоди. Придбання американських літаків було логічним кроком, оскільки ці моделі могли бути краще оснащені. Однак проект спільного франко-німецького літака Eurofighter був відхилений, а проект створення бойового літака FCAS був збережений лише після публічної критики з боку Макрона, який зауважив, що Німеччина йде своїм шляхом.

Найбільшою кульмінацією стали різкі зауваження Франції до О. Шольца, який як міністр фінансів відіграв важливу роль у створенні багатомільярдного фонду для відновлення ЄС після пандемії. У деяких урядових колах О. Шольца описують як людину, яка не є справжнім європейцем, не поважає Брюссель чи Європейську комісію і завжди скептично ставиться до Франції.

2.3. Взаємовідносини ФРН з країнами Центральної та Східної Європи Польщею, Україною та іншими

У другій половині 1990-х – на початку XXI століття Німеччина значно розширила співпрацю з державами Південно-Східної Європи, східною частиною Центральної Європи та балтійськими країнами. Вона підтримує тісні, дружні відносини з демократичними країнами цього регіону, які ведуть переговори про вступ до ЄС. Це відкриває нові перспективи для економічного зростання, зайнятості, верховенства закону і стабільності в Європі. Польща, найбільший сусід Німеччини в Східній Центральній Європі, має з Німеччиною щільні економічні, культурні та політичні зв'язки, що підкреслюють важливість німецько-польського добросусідства для Європи. Прагнення Німеччини інтегрувати нових членів ЄС поширюється і на балтійські країни. До 1995 року Польща стала найбільшим торговим партнером Німеччини серед країн Сходу, обігнавши Росію. Німеччина також доклала значних зусиль для того, щоб Польща, Чехія та Угорщина стали членами НАТО та ЄС.

Після об'єднання Німеччини, використовуючи своє стратегічне розташування та економічні мотиви, країна поступово відновлювала свої торгові, політичні та культурні зв'язки зі Східною Європою. Зростаюча німецька економічна присутність у регіоні Центрально-Східної Європи супроводжувалася інвестиціями в нові технології, оновлення виробничих потужностей, модернізацію інфраструктури та навчання персоналу. Сьогодні регіон Центрально-Східної Європи став головною зоною німецьких інвестицій замість країн Південно-Східної Азії. Перехідні країни, включаючи Центрально-Східну Європу, набувають все більшого значення в німецькому експорті, а імпорт з цих країн також зріс.

З 1990 року відносини між Польщею та Німеччиною були виключно позитивними. Угоди, підписані після падіння Берлінської стіни, дозволили розпочати процес примирення та подальше зміцнення відносин на основі спільних інтересів. Договір про добросусідські відносини 1991 року став основою для нормалізації відносин і сприяв зближенню в багатьох сферах, таких як економіка, культура, наука, партнерства між містами та регіонами, а також молодіжні обміни. Ця політика нормалізації і примирення стала основою для європейської інтеграції відносин між двома країнами [40].

У результаті Німеччина стала ключовим союзником Польщі, особливо в питаннях приєднання до НАТО та Європейського Союзу, де її підтримка виявилася вирішальною. Проте після зміни влади в Польщі в зовнішній політиці почали з'являтися ознаки відмови від досягнень попереднього ліберального уряду, зокрема в контексті відносин з Німеччиною та ЄС. До 2015 року Польща розглядала Німеччину як основного союзника, в тому числі в рамках ЄС. Однак після того, як міністр закордонних справ Польщі Вітольд Вашиковський в своїй заяві про зовнішню політику виступив за зміцнення союзів з Великобританією та США, Німеччина була відсунута на другий план як стратегічний партнер.

У цьому контексті «Веймарський трикутник» було замінено на Вишеградську групу, і польське лідерство акцентувало увагу на розвитку «Ініціативи трьох морів» як основної платформи для співпраці країн Центральної Європи.

Основні проблеми в стосунках між Польщею і Німеччиною зумовлені викликами, які постають перед Європейським Союзом. Серед них міграційна криза, питання «Європейського союзу двох швидкостей», прийняття євро Польщею, наслідки Brexit та європейська безпека.

Будівництво газопроводу «Північний потік-2» стало ще одним фактором, що погіршив відносини між країнами. Польща з самого початку була проти його реалізації, вважаючи це загрозою для своєї енергетичної безпеки. Якщо газопровід був введений в експлуатацію, це створило б конкуренцію для газопроводу, що проходить через Польщу, який був побудований за часів СРСР. Водночас відкриття СПГ-терміналу в Свіноуйсьце допомогло зменшити залежність Польщі від російського газу і знизити ризик енергетичного шантажу з боку Росії.

З огляду на Brexit, Польща намагається переорієнтувати свою міжнародну політику, намагаючись зміцнити позиції в ЄС і уникнути маргіналізації. Для польського уряду важливо, щоб країна стала частиною ядра ЄС, яке формується після виходу Великобританії, оскільки це дозволить зміцнити її вплив на європейську політику [39].

Революція Гідності, підписання Угоди про асоціацію з ЄС, анексія Криму Росією, війна на сході України та повномасштабне вторгнення Росії значно змістили увагу Німеччини на Україну, перетворивши її на важливий елемент зовнішньої політики ФРН. Ці події вивели німецько-українські відносини на новий рівень, зробивши їх одними з основних напрямків міжнародної діяльності Німеччини.

Німецько-українські відносини, з моменту їх встановлення, мають чітку динаміку, що зумовлена змінами у міжнародному контексті та

внутрішньополітичними реаліями обох країн. На початковому етапі взаємодії між Україною та Німеччиною були важливі питання без'ядерного статусу України і визнання її незалежності. З часом, після цього, відносини між країнами стали більш конструктивними, і обидві держави почали активно співпрацювати у сфері євроінтеграції та розвитку двосторонніх зв'язків. Поступово формувалась ефективна інституційна основа для політичного співробітництва, що відобразилося у розширенні кола співпраці і підвищенні рівня взаєморозуміння.

В результаті дипломатичних зусиль обох країн, позитивна динаміка відносин підтверджує важливість стратегічного партнерства між Україною та Німеччиною в майбутньому [2].

Політичний курс та зміна безпекових аспектів україно-німецького співробітництва демонструють значні позитивні результати. Німеччина активно підтримує позицію України щодо недопустимості розміщення ядерної зброї в країнах Центральної та Східної Європи, а також підтримує прагнення України до інтеграції в європейські структури та розвитку особливого партнерства з НАТО. Це сприяє створенню особливих механізмів співпраці між Україною та Німеччиною, що є важливим для реалізації завдань української зовнішньої політики. Оскільки події в Україні впливають на стабільність усієї Європи, підтримка Німеччини відіграє ключову роль. У разі подальшої нестабільності в Україні зростають ризики порушення торгових і фінансових зв'язків у регіоні, що може мати серйозні наслідки для міжнародної економіки [16].

Таким чином, німецько-українські економічні відносини, а також інші форми співпраці, переходять на новий рівень, що можна охарактеризувати як стратегічне партнерство. Це співробітництво стане важливим чинником для економічного розвитку України та її визнання як рівноправного члена міжнародної спільноти.

27 лютого, через кілька днів після початку масштабного вторгнення Росії в Україну, канцлер Німеччини О.Шольц оголосив про початок нової епохи. У

своєму виступі він пояснив, як ці зміни виглядають з його точки зору і що вони означають для Німеччини [1].

Канцлер О. Шольц заявив, що новий підхід до Росії стане важливою частиною політики безпеки НАТО та ЄС. Він наголосив, що ще в 2010 році стратегічною метою Німеччини та ЄС було встановлення партнерства з Росією, але з огляду на агресивну імперіалістичну політику Росії під керівництвом Путіна, ця концепція більше не є можливою. О. Шольц також зазначив, що саміт НАТО продемонструє єдність альянсу, прийнявши Швецію та Фінляндію в його ряди, а саміт ЄС одностайно підтримає заявки України та Молдови на статус кандидатів у члени ЄС.

Не лише О. Шольц, а й німецькі соціал-демократи підкреслюють значні зміни в контексті війни Росії проти України і нову, більш відповідальну роль Німеччини на європейській та світовій арені. Співголова СДПН Л. Клінгбайль заявив, що "часи змінилися", і Німеччина тепер має нову роль у міжнародній політиці. Він зазначив, що після майже 80 років стриманості Німеччина заслуговує на статус "країни-лідера". Російська агресія позбавила Німеччину її історичної відповідальності за злочини "Третього рейху" та розпочала нову етап міжнародних відносин. Німецькі соціал-демократи переглядають свої погляди на зовнішню та внутрішню політику, зокрема на оборонну політику країни.

Л. Клінгбайль виступає за зміни в ставленні німців до власних збройних сил, закликаючи до більшого визнання та вдячності тим, хто служить країні та готовий іти на крайнощі. Він вважає, що в умовах найсерйознішої безпекової кризи в Європі за кілька десятиліть Німеччина повинна взяти на себе особливу відповідальність не тільки за свою безпеку, а й за безпеку своїх союзників. Канцлер О. Шольц також підкреслив, що Німеччина, як економічно найсильніша європейська країна з найбільшим населенням, готова захищати кожен квадратний метр території альянсу, особливо в контексті країн Балтії та Східної Європи, на яких Німеччина обіцяє бути надійним партнером[18].

Російська агресія та війна проти України суттєво змінили політичні плани О. Шольца, який сподівався ефективно управляти економічно найрозвиненішою країною Європи без суттєвих загроз. Його попередниця, А. Меркель, мала значний вплив на формування політичного курсу Німеччини, при цьому пріоритетом було забезпечення процвітання та добробуту німців, навіть у складних економічних умовах. Проте нові виклики кардинально змінили усталений курс розвитку Німеччини в Європі.

Одним з таких викликів стала енергетична залежність Німеччини від Росії, яку ретельно вибудовувала Меркель і її прихильники. Проте ця залежність була зруйнована. Газопроводи «Північний потік-1» та «Північний потік-2» були підірвані, поставки російського газу значно знижені, європейські газосховища заповнені, і країни готуються до зимового періоду[9].

Сучасний уряд Німеччини продовжує реалізовувати традиційну зовнішню політику, основна мета якої – забезпечення провідної ролі Німеччини в розв'язанні міжнародних питань. Це включає участь у багатосторонніх та двосторонніх відносинах і підтримку іміджу країни як захисника демократичних цінностей та ринкової соціальної економіки.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

3.1. ФРН і протидія широкомасштабній російській агресії проти України

У відповідь на російське вторгнення в Україну Німеччина обмежила постачання військової техніки та уникала надання важкого озброєння, як-от танків і бронетранспортерів. У період з 30 березня по 26 травня 2022 року Німеччина надала Україні лише кілька партій техніки, включаючи запчастини до кулеметів, гранати, вибухівку та міни. Інформація про подальші поставки є конфіденційною, тому подробиці не розголошуються. Україна неодноразово подавала запити до Німеччини на поставки ПЗРК, ПТУР, артилерії та

протикорабельних ракет, але ці запити не були задоволені. Німеччина ухиляється від виконання таких вимог, що може негативно позначитися на її відносинах із союзниками, які активно постачають Україні необхідне озброєння [3].

Берлін пояснює своє небажання постачати Україні важку техніку тим, що Німеччина дотримується домовленостей у рамках НАТО, згідно з якими жодна країна альянсу не надає Україні танки, БТР і БМП. Тому Німеччина, за словами канцлера О. Шольца, не повинна це робити. Зокрема, уряд Німеччини відмовляється від постачання бойових машин піхоти Marder, які так потрібні українським силам. Спочатку було передбачено, що ці БМП надійдуть до України в рамках військової допомоги, але на практиці уряд всіляко гальмує цей процес. Ця позиція спричинила критику і скандали, після яких Німеччина зобов'язалася активніше діяти. Так, 16 травня 2022 року було оголошено, що Україні буде надана німецька зброя, а в липні перші зенітні ракети Gerard будуть доставлені в Україну, разом із 15 одиницями техніки та близько 60 000 снарядами.

Німеччина продовжує відігравати важливу роль у протидії російській агресії проти України, активно координуючи свої зусилля з іншими країнами та міжнародними організаціями. Вона підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, прагнучи до мирного вирішення конфлікту через дипломатію та політичний діалог. Крім того, Німеччина надає Україні військову та гуманітарну допомогу.

Особливу увагу Німеччина приділяє підтримці українського суспільства та реформ. Вона активно сприяє здійсненню реформ в Україні, надаючи фінансову та технічну допомогу, підтримує розвиток громадянського суспільства, а також розвиток демократичних інститутів та верховенства права. Окрім того, Німеччина активно сприяє економічному розвитку України через розширення торговельних зв'язків та інвестиційні проекти [15, с. 156].

Німеччина активно працює над зміцненням обороноздатності України в рамках боротьби з російською агресією, надаючи важливу військову допомогу, включаючи постачання техніки та організацію навчання для української армії. Німеччина виступає важливим гравцем у боротьбі з російською агресією, ставлячи собі за мету підтримку суверенітету України, сприяння мирному врегулюванню конфлікту та просування реформ в Україні. Подальша співпраця між двома країнами є ключовою для забезпечення миру, стабільності та безпеки в регіоні [3].

Позиція Німеччини відіграла ключову роль у визначенні основних політичних рішень у відносинах між Україною та Європейським Союзом. Зокрема, в тексті Угоди про асоціацію міститься пункт, який стосується перспективи членства України в ЄС. Однак українському керівництву не вдалося перетворити двостороннє співробітництво на ефективний інструмент для підтримки євроінтеграційних процесів України [14, с. 128].

Загалом, Німеччина, намагаючись відновити свою роль лідера серед європейських країн, зосереджується на інтересах власної армії та НАТО, зберігаючи найсучасніше озброєння для себе у випадку подальшої ескалації. О. Шольц неодноразово наголошував на необхідності узгодженої позиції з партнерами щодо постачань озброєнь. Щодо України, то 28 лютого 2022 року вона подала заявку на членство в ЄС, незважаючи на війну. У червні 2022 року Європейська рада підтримала рекомендацію Єврокомісії надати Україні статус кандидата на членство в ЄС, але офіційні переговори розпочнуться тільки після виконання ряду умов, зокрема реформ у судовій та антикорупційній системах, а також змін у законодавстві щодо національних меншин та антиолігархічних заходів [17, с. 80].

За словами М. Шелемби, україно-німецькі відносини не можна вважати стабільними, особливо на фоні сучасних глобальних викликів. Німеччина залишається важливим неформальним лідером ЄС, яке є найвпливовішою європейською інтеграційною силою. Роль Німеччини на міжнародній арені

значно зросла після анексії Криму та агресії Росії на Сході України, що суттєво змінило відносини між Україною та Німеччиною. Однак, незважаючи на посилення її міжнародного впливу після 2014 року, під час повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році Німеччина не змогла одразу визначити скоординовану стратегію і план дій. Попри це, Німеччина залишається важливим партнером для України в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції, і її позиція має велике значення для подальшого розвитку цих процесів [17].

У 2022 році Німеччина зробила історичний крок, визнавши Голодомор геноцидом українського народу після тривалих коливань. Це рішення підтримали депутати всіх демократичних партій Бундестагу. О. Шольц висловив подяку депутатам, які його підтримали, а також українській громаді за її невтомну боротьбу та наполегливість протягом багатьох років у визнанні цього факту. Він зазначив, що ця подія є важливою для всіх, і подякував за те, що українці не припиняли вимагати визнання Голодомору геноцидом [17].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало вирішальним моментом для Німеччини, яка була шокована подіями. Офіційний Берлін змінив свою позицію щодо низки важливих питань, зокрема почав активно надавати військову допомогу Україні. З того часу Німеччина передала Україні зброю, техніку та обладнання на суму понад два мільярди євро. Зокрема, були надані зенітні самохідні артилерійські установки «Гепард», системи залпового вогню MARS, броневих автомобілі Dingo, гаубиці 2000, тисячі снарядів і гранат, а також сучасний комплекс протиповітряної оборони IRIS-T, який навіть не входить до складу Бундесверу. В. Зеленський подякував Німеччині за допомогу, зокрема за систему IRIS-T, яка ефективно захищає українське небо та рятує життя людей. Він висловив сподівання на додаткові поставки таких систем у майбутньому [17].

Україна має великий потенціал у різних секторах економіки, але через проблеми, такі як війна на сході, політична нестабільність і низька

конкурентоспроможність, цей потенціал залишається не до кінця реалізованим. Для зміцнення своєї економіки та забезпечення стабільного розвитку Україна шукає можливості для стратегічної співпраці з іншими країнами, зокрема з Німеччиною [10].

Співпраця між Україною та Німеччиною приносить численні переваги. Німеччина, як одна з провідних світових економік, може відкрити нові ринки та забезпечити доступ до інвестицій. Також, завдяки розвиненій науково-дослідницькій системі Німеччини, українські підприємства можуть підвищити свою конкурентоспроможність та розвивати нові технології.

Особливу увагу приділяється підтримці малого та середнього бізнесу, які є основою зайнятості в Україні, але стикаються з проблемами через обмежені ресурси та високу конкурентність. Розвиток інфраструктури також є важливим аспектом співпраці між двома країнами [30].

Співпраця з Німеччиною може сприяти створенню нових бізнес-інкубаторів та програм підтримки для малого та середнього бізнесу в Україні. Це дозволить підвищити ефективність підприємств та допоможе їм подолати труднощі, з якими вони стикаються через обмежені ресурси та високу конкуренцію.

Інфраструктура є ще одним важливим напрямком співпраці. В Україні існують проблеми з її розвитком через нестачу ресурсів і неефективність, але співпраця з Німеччиною може допомогти у розвитку транспортної та іншої інфраструктури, що поліпшить умови для економічного зростання.

Спільні зусилля з німецькими партнерами можуть відкривати нові можливості та ресурси для зміцнення економіки України. Крім того, для економічного зростання важливим є розвиток національної освіти та науки. Німеччина може надати значну підтримку через гранти для наукових досліджень, стипендії для студентів та вчених, а також через спільні наукові ініціативи та обмін досвідом. Це буде сприяти розвитку науки та освіти в Україні [32].

Розвиток громадського сектору в Україні є важливим аспектом підтримки громадянських ініціатив та зміцнення демократії. Співпраця з Німеччиною може включати надання фінансової та технічної допомоги, що сприятиме розвитку громадянського суспільства та демократичних процесів в Україні.

Для успішної співпраці між Україною та Німеччиною необхідно розробити чітку стратегію взаємодії, яка повинна включати конкретні цілі та методи їх досягнення. Важливим елементом цієї стратегії є система контролю за виконанням поставлених завдань. Крім того, ефективний обмін інформацією та координація між відповідними органами обох країн є необхідними для успішної реалізації спільних ініціатив [31].

Стратегічне партнерство між Україною та Німеччиною має великий потенціал для розвитку української економіки. Німеччина може надати Україні передові технології, фінансову підтримку та експертну допомогу в таких важливих галузях, як сільське господарство, енергетика та транспортна інфраструктура. Залучення німецьких інвестицій може сприяти створенню нових робочих місць та розвитку виробничих потужностей, що, в свою чергу, підвищить економічний потенціал країни. Україна також має значний потенціал у високотехнологічних галузях, і співпраця з Німеччиною може допомогти реалізувати цей потенціал на міжнародному рівні. Спільна робота з німецькими компаніями може сприяти розвитку інноваційних технологій і продуктів, які відповідають вимогам сучасного ринку, а також допомогти здобути управлінський досвід і знання. Крім економічних переваг, таке партнерство також може сприяти зміцненню демократичних процесів в Україні [10].

Німецька підтримка відіграє ключову роль у сприянні розвитку демократії в Україні, зокрема у зміцненні свободи слова, захисті прав людини та створенні незалежної судової системи. Також, Німеччина активно працює над підтримкою боротьби з корупцією та сприянням зміцненню правової держави в Україні.

Стратегічне партнерство між Україною та Німеччиною має значний потенціал для відновлення економіки країни та покращення двосторонніх

відносин, що в кінцевому результаті позитивно вплине на рівень життя українців. Співпраця може охоплювати багато сфер, таких як наука, технології, інфраструктура та транспорт. Для досягнення найкращих результатів важливо ефективно організувати взаємодію в цих напрямках.

Загалом, Німеччина є одним із найбільших партнерів України в Європі і активно підтримує нашу країну в умовах російської агресії, захищаючи територіальну цілісність України та сприяючи відновленню миру і безпеки в регіоні. Німеччина застосовує економічні санкції проти Росії та активно підтримує українську армію. Вона також надає значну фінансову допомогу для підтримки реформ в Україні, зокрема в енергетичній сфері, боротьбі з корупцією та розвитку громадського сектору. Німеччина є важливим союзником України на шляху до отримання членства в Європейському Союзі та НАТО, хоча наразі ще не досягнуто чіткого консенсусу щодо термінів вступу.

3.2. Економічні відносини України та ФРН

Німеччина є одним з основних торгових партнерів України, займаючи друге місце після Росії. У 2019 році загальний обсяг торгівлі між країнами перевищив 8 мільярдів євро. Крім того, Німеччина є одним з найбільших інвесторів в Україні, з інвестиціями, які перевищують 1,5 мільярда євро. Основні галузі, в яких здійснюється співпраця, включають машинобудування, хімічну промисловість та харчову промисловість.

Зміцнення економічних відносин між Україною та Німеччиною стало важливим кроком, що принесло значні переваги для обох країн. Це стало можливим завдяки політичним змінам, новій економічній політиці та важливим міжнародним подіям. Хоча економічні зв'язки між Україною та Німеччиною почали формуватися ще за часів радянського періоду, справжній розвиток цих відносин відбувся лише після здобуття Україною незалежності на початку 1990-х років.

Одним з основних факторів економічних відносин між Україною та Німеччиною стало зростання товарообігу між країнами. За останні роки Німеччина стала одним з найбільших торгових партнерів України, і обсяг торгівлі продовжує зростати. Попри деякі труднощі, такі як українська революція 2014 року і конфлікт з Росією, економічні зв'язки між країнами залишаються сильними. Сьогодні Німеччина є другим за величиною торговим партнером України після Росії, а обсяг торгівлі у 2019 році перевищив 8 мільярдів євро, що підтверджує поглиблення економічних відносин.

Крім того, Німеччина є одним з найбільших інвесторів в українську економіку. Німецькі компанії зробили значні інвестиції в різні сектори, зокрема виробництво, інфраструктуру, енергетику та сільське господарство. Ці інвестиції не тільки створили нові робочі місця, але й сприяли модернізації промисловості та економічних секторів України. Однією з ключових сфер співпраці є машинобудування, де німецький досвід дозволяє українським компаніям покращити свої виробничі потужності та ефективність.

Ще одним важливим напрямком співпраці між Україною та Німеччиною є хімічна промисловість. Німецькі компанії інвестують у виробництво хімікатів і добрив в Україні, що сприяє розвитку сільського господарства – основного сектора економіки країни. Також значну роль у співпраці відіграє харчова промисловість, де німецькі інвестиції допомагають розвивати виробництво та переробку харчових продуктів в Україні.

Зміцненню економічних відносин сприяли різні політичні ініціативи, зокрема створення ділових рад для підтримки торгівлі та інвестицій. Це принесло переваги обом країнам: Україна отримує вигоду від збільшення торгівлі та інвестицій, що призводить до створення робочих місць і економічного зростання. Німеччина, в свою чергу, виграє від доступу до величезного ринку України та її ресурсів.

Зміцнення економічних зв'язків між Україною та Німеччиною також позитивно впливає на Європейський Союз, оскільки Україна є важливим

партнером для ЄС. Міцні економічні зв'язки між країнами проявляються в різних секторах співпраці, серед яких особливо важливе місце займають машинобудування та хімічна промисловість. Німецький досвід у цих галузях дозволяє українським компаніям розширювати свої можливості і сприяє розвитку виробничого сектору, який є важливим двигуном економічного зростання.

Ще однією важливою сферою співпраці між Україною та Німеччиною є харчова промисловість. Німецькі компанії інвестували у виробництво та переробку харчових продуктів в Україні, що дозволило значно збільшити виробничі потужності країни. Це особливо важливо для України, оскільки її родючі ґрунти та великі сільськогосподарські ресурси роблять її привабливим ринком для іноземних інвесторів. Основними товарами, які Україна експортує до Німеччини, є сільськогосподарська продукція, метали та машини. Останнім часом український експорт до Німеччини зростає, і у 2019 році його вартість перевищила 3,5 мільярда євро.

В експортних тенденціях можна відзначити зростання попиту на органічні продукти харчування, а також збільшення популярності українських ІТ-послуг. Основними секторами, в які німецькі компанії вкладають інвестиції в Україні, є енергетика, сільське господарство та інфраструктура. Зокрема, Німеччина інвестує в проекти відновлювальної енергетики, такі як вітрові та сонячні електростанції, а також у модернізацію залізничної інфраструктури країни. В сільському господарстві також активно реалізуються інвестиції в органічне виробництво і впровадження сучасних методів ведення агробізнесу.

Культурні відмінності між Україною та Німеччиною можуть впливати на розвиток економічних відносин між цими країнами. Україна має більш колективістську культуру, тоді як Німеччина більше орієнтована на індивідуалізм. Однак, незважаючи на ці відмінності, економічні зв'язки між двома країнами мають сильну історію та продовжують розвиватися. Збільшення

торгівлі та інвестицій є вигідним для обох країн, і існує значний потенціал для подальшої співпраці.

Проте, політичні виклики, такі як конфлікт на сході України, корупція та нестабільність, можуть перешкоджати розвитку економічних зв'язків. Культурні розбіжності також можуть створювати труднощі, хоча обидві сторони докладають зусиль для їх подолання.

Щоб зміцнити економічні зв'язки між Україною та Німеччиною, можна вжити політичних заходів для боротьби з корупцією та нестабільністю, сприяючи прозорості та верховенству права в Україні. Важливим є також розширення програм мовної підготовки та культурного обміну, щоб зменшити культурні відмінності між країнами. Крім того, варто зосередитись на співпраці у таких галузях, як інновації, наука та освіта, щоб максимально використати потенціал для подальшого економічного зростання.

У німецьких концепціях зовнішньої політики до певного часу Україна не була значно виділена, зокрема в коаліційних угодах Бундестагу, де її згадували лише в контексті Європейської політики сусідства. Однак ситуація змінилася після того, як Росія анексувала Крим і розпочала військові дії на Донбасі. Під час виборів до Бундестагу в 2017 році політичні партії почали акцентувати увагу на вирішенні «української кризи», засуджуючи агресію Росії та підтримку Німеччиною «нормандського формату» для мирного врегулювання. Однак партії, такі як «Ліві» та «Альтернатива для Німеччини», продовжували висловлювати позиції, наближені до офіційної риторики Кремля [6, с.7].

Агресія Росії проти України спричинила значні зміни в механізмі німецько-українського політичного діалогу. Зокрема, після цих подій політичні консультації стали важливим елементом узбецько-німецької співпраці. Одним із ключових моментів є численні переговори за участю України, Німеччини, Франції та Російської Федерації, які започаткували «нормандську модель» для вирішення конфлікту на сході України. Також слід зазначити дослідження, проведене Trade+ спільно з Центром досліджень зовнішньої торгівлі Київської

школи економіки за підтримки Німецького агентства з міжнародного співробітництва (GIZ) GmbH.

Згідно з аналізом даних, дослідник визначив найбільш залежні від імпорту сектори німецької економіки, в яких українські виробники можуть знайти можливості для себе. У рамках дослідження також вказано найбільш перспективні категорії товарів українського виробництва для експорту до Німеччини. Ці товари відповідають пріоритетним напрямкам, визначеним експортною стратегією України, і водночас сприятимуть розвитку внутрішнього експорту наукоємної інноваційної продукції.

Серед найбільш перспективних товарів для українських експортерів на німецькому ринку зазначені:

1. автомобілі, причепи та напівпричепи;
2. машини та обладнання;
3. хімічні речовини та хімічні продукти, зокрема кокс і нафтопродукти;
4. недорогоцінні метали.

Для успішного виходу на німецький ринок українським експортерам рекомендується орієнтуватися на сектори, де значно залежить від імпортованих проміжних продуктів або сировини, що забезпечує високу додану вартість. Це дозволить інтегруватися в німецькі, а з часом і європейські, а також світові виробничі ланцюги.

У майбутньому Україна може стати експортером не лише сільськогосподарської продукції та сировини, але й відновлюваної енергії та зеленого водню, зокрема для Німеччини. До повномасштабного вторгнення Росії Україна мала потенціал стати одним з основних постачальників зеленого водню до Європи, зокрема до Німеччини.

Проте війна змінила ці плани, оскільки російська армія активно обстрілює українські міста і намагається знищити важливі об'єкти енергетичної інфраструктури. Зокрема, під ударами опинилися високовольтні мережі,

підстанції, центри управління та електростанції, включаючи об'єкти відновлювальної енергетики. Це стало другим за пріоритетністю напрямком для знищення після атомних електростанцій та ліній електропередач.

Крім того, Україна має великий потенціал у сфері ІТ, і її роль як постачальника цифрових продуктів і послуг для Німеччини може значно зрости. З огляду на велику кількість висококваліфікованих ІТ-спеціалістів в Україні та високий попит на ці послуги на німецькому ринку, український ІТ-сектор відкриває нові можливості для інвестицій і співпраці.

Через санкції, введені проти Росії, зовнішня торгівля Німеччини з цією країною значно скоротилася. Це може створити нові можливості для українських експортерів на німецькому ринку. Для багатьох німецьких міст відкриваються додаткові можливості для розширення експорту, оскільки вони шукають нових партнерів через скорочення зв'язків з Росією.

Німецькі громади проявляють великий інтерес до співпраці з українськими громадами, і уряд Німеччини неодноразово збільшував фінансування на підтримку проектів, спрямованих на співпрацю на місцевому рівні. Це допомагає зміцнювати ділові зв'язки між громадами і, відповідно, розширювати зовнішню торгівлю.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи дослідження, можна виділити кілька основних моментів. Географічне положення Німеччини в центрі Європи надає їй значний вплив як на регіональному, так і на глобальному рівнях. Як важливий гравець у європейській геополітиці, Німеччина часто стає учасником великих конфліктів і союзів, що підкреслює її стратегічне значення для безпеки регіону та світової економіки.

Дипломатична стратегія Німеччини характеризується прагматизмом і методичністю. Вона активно бере участь у міжнародних організаціях, таких як НАТО, ЄС, ООН і ОБСЄ, а також просуває Європейську політику сусідства, зокрема через Східне партнерство, демонструючи свою відданість міжнародній співпраці та стабільності.

Німеччина активно шукає шляхи вирішення глобальних криз і очікує на більш активну участь ЄС і США у міжнародних справах. Щодо внутрішніх конфліктів, таких як сепаратистські рухи в країнах ЄС, Німеччина дотримується принципів верховенства права і демократії, сприяючи примиренню.

Фокус Німеччини на дипломатії, діалозі і партнерствах відображає її прагнення забезпечити мир, безпеку та процвітання у світі, одночасно захищаючи свої національні інтереси.

На зовнішню політику Німеччини значно вплинув її історичний досвід, що визначає сучасні принципи, такі як демократія, права людини та багатосторонність. Це допомагає уникнути помилок минулого і сприяє розвитку стабільних міжнародних відносин.

Щодо співпраці з ЄС у галузі безпеки та оборони, очікується, що Німеччина буде більше інтегруватися, посилюючи свій військовий потенціал та сприяючи європейській стратегічній автономії.

Щодо нинішніх відносин Німеччини з Україною, варто відзначити, що Німеччина рішуче засудила дії Росії з початку повномасштабного вторгнення в Україну і зіграла ключову роль у реакції ЄС на цей конфлікт. Вона підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, надаючи гуманітарну допомогу та працюючи над подоланням гуманітарних наслідків війни, включаючи розселення і інтеграцію українських біженців.

Німеччина активно працює над міжнародним співробітництвом для забезпечення миру та стабільності в Україні, надаючи політичну, економічну та гуманітарну підтримку. Крім того, країна сприяє введенню санкцій проти Росії та підтримує зміцнення міжнародних зусиль для мирного вирішення конфлікту.

Під час дослідження ми переконалися, що зовнішня політика Німеччини дійсно є прикладом ефективного побудови та підтримки дипломатичних відносин, співпраці та партнерства з іншими країнами. Історія успіхів Німеччини на міжнародній арені, зокрема в економічній та безпековій сферах, незважаючи на попередні помилки, а також її вплив на вирішення глобальних проблем, є важливим уроком, який можна використовувати для налаштування міжнародних відносин в інших країнах.

Сучасна зовнішня політика Німеччини визначається низкою факторів, серед яких геополітична ситуація, економічні інтереси, загрози безпеці, екологічні проблеми та цінності, яких дотримується країна.

Німеччина залишається одним із ключових прихильників і промоутерів європейської інтеграції. Вона активно працює над зміцненням Європейського Союзу, підтримкою спільних цінностей та посиленням політичної і економічної єдності в Європі. Уряд Німеччини також зосереджений на збереженні та розвитку міжнародного порядку, заснованого на міжнародному праві.

ФРН активно підтримує мультилатералізм і співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС та НАТО, сприяючи вирішенню глобальних проблем і конфліктів. Як одна з найбільших світових економік, Німеччина прагне розвивати рівноправні та стабільні торговельні відносини з іншими країнами, включаючи Європейський Союз, США, Китай та інші важливі гравці на міжнародній арені.

Німеччина також виконує свої зобов'язання щодо безпеки, як на національному, так і на колективному рівні, активно співпрацюючи з НАТО та іншими партнерами для зміцнення європейської безпеки. Вона активно розвиває співпрацю з сусідніми країнами, такими як Франція, Польща та країни Північної Європи, сприяючи стабільності, економічному розвитку та миру в регіоні.

У підсумку, основні напрямки зовнішньої політики Німеччини сьогодні спрямовані на підтримку європейської інтеграції, розвиток міжнародної співпраці, захист національних інтересів та підтримку глобального порядку. Німеччина залишається важливим гравцем на світовій арені, активно працюючи над стабільністю, мирним вирішенням конфліктів та забезпеченням економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Громадська думка в Німеччині, Франції і Нідерландах. Центр «Нова Європа». 9-13 червня 2022 (проведене опитування). URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/en-public-opinion-in-germany-france-and-the-netherlands/>
2. Гуцал С. Відносини України та Німеччини : пріоритети, проблеми, перспективи. *Науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень*. No 4. С. 148 – 155.
3. Двосторонні відносини України та Німеччини. URL: http://www.auswaertigesamt.de/EN/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Nodes/Ukraine_node.html
4. Капітоненко М. Нова роль НАТО в Європі?. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. No 86.
5. Кондратюк С. Європейська політика об'єднаної Німеччини. Київ : Профі центр, 2008. 264 с.
6. Луценко Є. За два місяці війни Росія заробила €62 млрд від продажу газу, нафти та вугілля, більшість коштів – від країн ЄС. Громадське телебачення.

2022. URL: <https://hromadske.ua/posts/za-dva-misyaci-vijni-rosiya-zarobila-euro62-mlrd-vid-prodazhu-gazu-nafti-ta-vugillya-krayinam-bilshist-koshtiv-vid-k-rayin-yes>.

7. Меркель привітала Байдена: США і ЄС мають стояти пліч-о-пліч. *DW.COM*. URL: <https://www.dw.com/uk/merkel-pryvitala-baidena>

8. Німеччина найбільше в Європі наростила витрати на оборону. *Європейська Правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/04/27/7109208/>

9. Німеччина планує у разі збільшити витрати на військову допомогу Україні – *Der Spiegel*. *Leopolis.news*. URL: <https://leopolis.news/post/82671/nimechchyna-planue-u-razy-zbilshyty-vytraty-na-viyskovu-dopomogu-ukrani--der-spiegel>

10. Німеччина: огляд ринку. URL: https://epo.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Germany_factbook_v1.4.pdf

11. Перші три дні повномасштабної російсько-української війни. *Громадське телебачення*. 2022. URL: <https://hromadske.ua/posts/rosijsko-ukrayinska-vijna-tekstovij-onlajn>

12. Петренко К. Вплив міжнародних процесів на формування зовнішньої політики об'єднаної Німеччини. Історичні і політологічні дослідження. 2013. No 4. С. 312–319.

13. Птащенко О. В., Литовченко І. В., Григорова Ю. В. Концепція «м'якої сили» в ФРН: інтерпретація та реалізація. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2020. No 1(257). С. 59–62.

14. Регіональні стратегії США і Європи: зовнішньополітичний і безпековий вимір: монографія. Київ: Центр вільної преси, 2016. 528 с.

15. Сорочан А. Сучасні пріоритети зовнішньої політики Німеччини. *ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: Тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, Київ, 2023, Національний авіаційний університет. Редакційна колегія М. Луцький та ін. Київ: НАУ, 2023. С. 154- 157.*

16. Співпраця з Україною у рамках політики сприяння економічному розвитку. *Сайт Посольства Федеративної республіки Німеччина в Україні*. URL: <https://kiew.diplo.de/ua-uk/themen/wirtschaft/-/1337286>.
17. Шелемба М., Мойсюк В. Еволюція відносин України і Німеччини внаслідок повномасштабного вторгнення Росії. Геополітичні пріоритети України. 2022. No 2(29). С. 77-86.
18. Як війна в Україні змінила роль Німеччини на світовій арені. Україна. URL: <https://ukraina.postimees.ee/7551067/yak-viyna-v-ukrajini-zminila-rol-nimechchini-na-svitoviy-areni>
19. Bain M. Loi Travail: Sept mesures fortes entrées en vigueur au 1 janvier. Paris : L'Express. 2015.
20. Basov F. A. Germany in the European Union: from the economic locomotive to political leadership. *Outlines of global transformations: politics, economics, law*. 2017. Vol. 10, no. 1. P. 33–52.
21. Biden-Sieg bei US-Wahl Merkels Glückwunsch, Merkels Angebot. *Tagesschau*. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/uswahl/reaktionen>
22. Bundesministerium der Verteidigung. Rede der Verteidigungsministerin U. von der Leyen anlässlich der 51. Münchner Sicherheitskonferenz. URL: https://securityconference.org/assets/user_upload/Redemanuskript_BMin_von_der_Leyen_MSC_2015.pdf.
23. Bundesministerium der Verteidigung. Weißbuch zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr. URL: <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/weissbuch>.
24. Colas D. French European Policy and Foreign Policy after the Referendum. *American Foreign Policy Interests*. 2006. Vol. 28, no. 1. P. 47.
25. Déclaration de Meseberg – Renouveler les promesses de l'Europe en matière de sécurité et de prospérité. Élysée. URL:

<https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/06/19/declaration-de-meseberg-renouveler-les-promesses-de-l-europe-en-matiere-de-securite-et-de-prosperite>.

26. Deutschlands Zukunft gestalten Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. URL: <https://archiv.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf>

27. Eglitis A., Olorunnipa T., Sharp A. Trump's NATO Skepticism Raises Alarm for Allies Near Russia. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-21/trump-says-u-s-may-not-defend-nato-allies-against-russia-attack-iqvw8gki>.

28. Gauck J. Deutschlands Rolle in der Welt – Anmerkungen zu Verantwortung, Normen und Bündnissen. *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik*. 2014. T. 7, No 2. C. 115–122. URL: <https://katalog.ub.tu-braunschweig.de/vufind/Search2Record/SPR025865617>

29. Germany and Greece: Bilateral relations. German Federal Foreign Office. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/greece/227936>.

30. Germany as an industrialised country – the main facts. URL: <https://www.deutschland.de/en/topic/business/germanys-industry-the-most-important-factsand-figures>

31. Germany industry and investment. URL: <http://www.geograf.com.ua/germany/567-germany-industry>.

32. Germany: The engine of Europe. URL: <https://www.business.hsbc.com/business-guides/germany>

33. Germany's coalition agreement: What's in it?. *DW.COM*. URL: <https://www.dw.com/en/germanys-coalition-agreement-whats-in-it/a-42242741>.

34. Geschichte. Der Beitritt Deutschlands zur NATO - 50 Jahre danach. URL: <https://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/german/history.html>.

35. Haass R. Trans-Atlantic Tensions: The United States, Europe, and Problem Countries. Washington : Brookings Institution Press, 1999. 251 p.

36. Herzog R. Ansprache von Bundespräsident Roman Herzog vor dem Europäischen Parlament in Straßburg. URL: https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/RomanHerzog/Reden/1995/10/19951010_Rede.html
37. Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique. Elysee.fr. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique>.
38. Maull H. Nationale Interessen! Aber was sind sie? Auf der Suche nach Orientierungsgrundlagen für die deutsche Außenpolitik. *Internationale politik*. 2006. S. 62–76.
39. Merkel to najlepszy wybór. *Kultura Liberalna*. URL: <https://kulturaliberalna.pl/2017/02/07/angela-merkel-warszawa-wizyta-kaczynski>
40. Osica O. Polska-Niemcy: ćwierć wieku zbliżenia. *Polski Przegląd Dyplomatyczny*. 2017. No. 1.
41. Quatremer J. Merkel et Erdogan se tiennent par la barbichette. Paris : Libération, 2017.
42. Reginald D. European Union, Properly Construed. Policy Review. 2003. No. 122.
43. Signature d'un nouveau traité de coopération et d'intégration franco-allemand. Elysee.fr. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/01/08/signature-nouveau-traite-franco-allemand-aix-la-chapelle>.
44. Steinmeier F.-W. Review 2014 - Außenpolitik weiter denken. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/publikationen/review-2014-aussenpolitik-weiter-denken-735224>
45. Thomann P. Le couple franco-allemand et le projet européen. Paris : L'Hartmann, 2015. 658 p.
46. Trunov P. Policy of Germany at NATO today: Problems and prospects. *Urgent Problems of Europe*. 2019. P. 114–134.

